

MJETE ARSIMORE PËR TRAJTIMIN E KRIMEVE TË MOTIVUARA NGA RACA KUNDËR ROMËVE DHE UDHËTARËVE

Burime për akademitë e policisë dhe shkollat e policisë

2025

VOLUMI 1
FLETË INFORMACIONI NDËRSEKTORIAL

MJETE ARSIMORE PËR TRAJTIMIN E KRIMEVE TË MOTIVUARA NGA RACA KUNDËR ROMËVE DHE UDHËTARËVE

Burime për akademitë e policisë dhe shkollat e policisë

2025

VOLUMI 1
FLETË INFORMACIONI NDËRSEKTORIAL

Opinionet e shprehura në këtë punim janë përgjegjësi e autorit/autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Riprodhimi i fragmenteve (deri në 500 fjalë) autorizohet për sa kohë që ruhet integriteti i tekstit, fragmenti nuk përdoret jashtë kontekstit, nuk ofron informacion të paplotë ose nuk e keqinformon lexuesin në lidhje me natyrën, fushëveprimin ose përmbajtjen e tekstit. Teksti burimor duhet të shënohet gjithmonë si më poshtë: "© Këshilli i Evropës, viti i botimit". Të gjitha kërkesat e tjera që kanë të bëjnë me riprodhimin/përkthimin e të gjithë ose një pjese të dokumentit duhet t'i drejtohen Divizionit të Publikimeve dhe Identitetit Vizual, Këshilli i Evropës (F-67075 Strasbourg Cedex ose publishing@coe.int).

E gjithë korrespondenca tjetër në lidhje me këtë dokument duhet t'i drejtohet Divizionit të Romëve dhe Udhëtarëve, Roma and Traveller Division, Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex France
E-mail: roma.team@coe.int

Dizajni dhe paraqitja e kopertinës: Divizioni i Publikimeve dhe Identitetit Vizual, Këshilli i Evropës

Fotografia a kopertinës: Shutterstock

© Këshilli i Evropës, 2025 Shtypur në Këshillin e Evropës

Termi "romë dhe udhëtarë" përdoret në Këshillin e Evropës për të përfshirë diversitetin e gjerë të grupeve të mbuluara nga puna e Këshillit të Evropës në këtë fushë: nga njëra anë a) romët, sintit/manushët, kalët (Calé, Kaale), romanikalët, bojashët/rudarët; b) egjiptianët e Ballkanit (egjiptianët dhe ashkalinjtë); c) grupet lindore (domët, lomët dhe abdalët) dhe, nga ana tjetër, grupe të tilla si udhëtarët, jenishët dhe popullatat e përcaktuara nën termin administrativ "Gens du voyage", si dhe personat që e identifikojnë veten si ciganë. Ky është një shënim shpjegues, jo një përkufizim i termave romë dhe/ose udhëtarë.

Teksti është shkruar nga Joanna Perry dhe është rishikuar nga Profesore Zoë James. Joanna Perry është konsulente e pavarur e specializuar për mbështetjen e autoriteteve kombëtare dhe agjencive ndërkombëtare për të përmirësuar përgjigjet ndaj krimit të urrejtjes, gjuhës së urrejtjes dhe diskriminimit. Profesore Zoë James, PhD, është profesore e kriminologjisë në Universitetin e Plymouth. Interesat e saj kryesore kërkimore lidhen me analizimin e urrejtjes nga një perspektivë kritike që përqendrohet te pasojat e urrejtjes që përjetohen nga ciganët, udhëtarët dhe romët.

Përmbajtja e lëndës

RRETH FLETËVE TË INFORMACIONIT ARSIMORË	5
DHUNA RACISTE KUNDËR ROMËVE DHE UDHËTARËVE	7
Hyrje dhe informacion i përgjithshëm	7
Çfarë janë krimet e urrejtjes dhe dhuna kundër romëve dhe kundër udhëtarëve ? Hetimi dhe ndjekja penale efektive e krimeve raciste: elementët kryesorë	8
Aspekte të rëndësishme për t'u shqyrtuar nga autoritetet kombëtare të hetimit	9
Përkufizimi dhe regjistrimi i incidenteve raciste	9
Identifikimi i krimeve të mundshme të urrejtjes: përdorimi i treguesve të paragjykit	9
Pyetjet kryesore për të nxjerrë informacionin e rëndësishëm	10
Hetime të menjëhershme dhe të plota	12
Mbështetja dhe mbrojtja e viktimave	12
Njohja dhe përgjigjja ndaj shkaqeve të shumëfishta	12
Trajtimi i profilizimit racor	12
Inkurajimi i komuniteteve rome dhe të udhëtarëve për të raportuar dhunën raciste	13
Inkurajimi i komuniteteve rome dhe të udhëtarëve për të raportuar dhunën raciste	13
FLETË INFORMACIONI NDËRSEKTORIAL MODELE DIAPOZITIVËSH	14
Udhëzime për trajnerët	14
Trajtimi i dhunës raciste kundër romëve dhe udhëtarëve	14
RRËNJËT E ANTICIGANIZMIT MODELE DIAPOZITIVËSH	18
Udhëzime për trajnerët	18
SHËNIME DHE KËSHILLA PËR TRAJNERËT	21
Trajnime që marrin parasysh traumën	21
Konventa Evropiane dhe Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut	

RRETH FLETËVE TË INFORMACIONIT ARSIMOR

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (Gjykata Evropiane) ka dhënë disa vendime mbi mungesën e hetimeve efektive, duke përfshirë moskryerjen e hetimeve për motive të mundshme raciste në lidhje me akuzat për keqtrajtime, veprimet policore ose profilizimin racor të romëve dhe udhëtarëve. Disa prej këtyre vendimeve janë aktualisht duke u shqyrtuar nga Komiteti i Ministrave, i cili po mbikëqyr zbatimin e masave në nivel kombëtar për të parandaluar përsëritjen e çështjeve të ngjashme në të ardhmen.

Gjatë procesit të mbikëqyrjes së zbatimit të vendimeve të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut në lidhje me romët dhe udhëtarët, Komiteti i Ministrave mori parasysh masat përkatëse të marra nga agjencitë e policisë, duke përfshirë ndryshimet në legjislacion dhe praktikë, por ftoi më tej autoritetet kombëtare të vazhdojnë dhe të intensifikojnë masat e tyre dhe të ofrojnë trajnime specifike, masa të zgjeruara për ndërtimin e kapaciteteve dhe aktivitete ndërgjegjësimi për policinë dhe prokurorët në lidhje me klasifikimin, hetimin dhe ndjekjen penale të krimeve të urrejtjes, duke përfshirë krimet e motivuara për shkak të racës.

Rekomandimi [CM/Rec\(2024\)4](#) i Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare mbi luftimin e krimeve të urrejtjes

sugjeron se akademitë e trajnimit të policisë duhet të përfshijnë module të detyrueshme mbi krimin e urrejtjes në kurrikulat e tyre.

Divizioni i Romëve dhe Udhëtarëve mbështet qeveritë e shteteve anëtare për hartimin dhe zbatimin e ligjeve, politikave, programeve dhe masave, në mënyrë që të sigurojë zbatimin efektiv të standardeve të të drejtave të njeriut të Këshillit të Evropës nga policia dhe për t'u ardhur në ndihmë realisht romëve dhe udhëtarëve.

Një aspekt kritik i trajnimit të zyrtarëve të policisë për të trajtuar krimet e motivuara nga racizmi kundër romëve dhe udhëtarëve është sigurimi i një qasje sistematike ndaj zhvillimit profesional. Një zgjidhje e qëndrueshme do të ishte integrimi i standardeve përkatëse të Këshillit të Evropës dhe jurisprudencës së Gjykatës Evropiane në kurrikulat e institucioneve të trajnimit fillestar ose institucionet e trajnimit vazhdues të policisë.

Këto fletë informacioni arsimor janë hartuar për të ndihmuar profesorët dhe trajnerët e policisë të përfshijnë standardet e Këshillit të Evropës mbi krimet e motivuara nga racizmi kundër romëve në programet ekzistuese të trajnimit të ofruara nga policia dhe institucionet arsimore (akademitë e policisë; shkollat e policisë).

DHUNA RACISTE KUNDËR ROMËVE DHE UDHËTARËVE

HYRJE DHE INFORMACION I PËRGJITHSHËM

Kjo fletë informacioni mbështetet në vendimet kryesore të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut dhe standarde të tjera të Këshillit të Evropës për të përcaktuar:

- ▶ natyrën dhe ndikimin e dhunës raciste kundër romëve dhe udhëtarëve;
- ▶ elementët kryesorë të një hetimi efektiv, duke përfshirë konceptin e treguesve të paragjytimeve dhe mënyrën se si ato mund të përdoren për të demaskuar krimet e urrejtjes kundër romëve dhe udhëtarëve;
- ▶ rëndësinë e regjistrimit të krimeve të urrejtjes dhe mbledhjes së të dhënave sipas kategorive;
- ▶ rëndësinë e rritjes së besimit të romëve dhe udhëtarëve te policia.

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (Gjykata Evropiane) ka konstatuar vazhdimisht se diskriminimi për shkak të etnisë reale ose të perceptuar të dikujt është një formë diskriminimi për shkak të racës sipas nenit 14 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (Konventa). "Diskriminimi për shkak të racës është një lloj diskriminimi veçanërisht negativ dhe, duke pasur parasysh pasojat e tij të rrezikshme, kërkon që autoritetet të jenë veçanërisht vigjilente dhe t'i përgjigjen rasteve të tilla me reagim të fuqishëm. Për këtë arsye, autoritetet duhet të përdorin të gjitha mjetet e disponueshme për të luftuar racizmin, duke përforcuar kështu vizionin e demokracisë për një shoqëri ku diversiteti nuk perceptohet si kërcënim, por si një burim pasurimi" (*Paketova dhe të tjerët k. Bullgarisë*, 2022, paragrafi 152).

Deklarata e Komitetit të Ministrave mbi rritjen e anticiganizmit dhe dhunës raciste kundër romëve në Evropë nënvizon shqetësimet në rritje në lidhje me rritjen e dhunës raciste që synon komunitetet rome në të gjithë Evropën. Raportet e Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI) dhe organeve të tjera të Këshillit të Evropës konstatojnë se romët dhe udhëtarët përballen me rreze të përditshme të dhunës raciste në kontekstin e anticiganizmit dhe diskriminimit të përhapur. Në **Rekomandimin nr. 13 të Politikës së Përgjithshme** mbi luftën kundër anticiganizmit dhe diskriminimit kundër romëve, ECRI deklaroi se është "thellësisht i shqetësuar nga aktet në rritje të dhunës së shkaktuar kundër një numri të madh romësh dhe nga mosndëshkimi shumë i shpeshtë që gëzojnë fajtorët".

Një dhunë e tillë mund të ndodhë gjithashtu paralelisht me rrezikun e zhvendosjes me forcë dhe shkatërrimit të pronës që u përket komuniteteve rome. (*Moldovi (nr. 2) dhe të tjerët k. Rumanisë*, 2005; *Burlya dhe të tjerët k. Ukrainës*, 2018; *Paketova dhe të tjerët k. Bullgarisë*, 2022).

Këshilli i Evropës e njeh gjuhën e urrejtjes si një faktor që kontribuon për krimet e urrejtjes dhe si një pikë ndërhyrjeje për parandalimin e krimeve të tilla.

Rekomandimi **CM/Rec(2024)4** i Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare për luftimin e krimit të urrejtjes shpjegon se: "Shtetet anëtare duhet të ndërmarrin hapa të përshtatshëm për të përmirësuar rritjen e ndërgjegjësimit, edukimin, trajnimin dhe përdorimin e kundërpërgjigjes ose masave alternative të diskursit, në përputhje me

Rekomandimin **CM/Rec(2022)16** mbi luftimin e gjuhës së urrejtjes, me qëllim përmirësimin e aftësisë së aktorëve dhe institucioneve përkatëse, përfshirë zyrtarët publikë, për të identifikuar në mënyrë proaktive faktorët dhe sjelljet që mund të çojnë në krime urrejtjeje. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet përhapjes së gjuhës së urrejtjes në platformat online" (paragrafi 56).

Gjykata Evropiane ka konstatuar vazhdimisht se autoritetet kombëtare nuk kanë kryer hetime efektive mbi motivimin e mundshëm racor të dhunës kundër romëve dhe udhëtarëve (shih **Fletën e Informacionit të Gjykatës Evropiane mbi Romët dhe Udhëtarët**). Si e tillë, kërkesa që policia të kërkojë dhe të provojë në mënyrë aktive urrejtjen ose paragjykimet për shkaqe etnike është theksuar në shumë çështje të trajtuara nga Gjykata Evropiane, të përfshira në këtë fletë informacioni.

Gjykata Evropiane ka theksuar se, kur provat tregojnë modele dhune dhe intolerance kundër një pakice etnike, shtetet kanë rritur detyrimet pozitive për t'iu përgjigjur në mënyrë efektive incidenteve të dyshuara të motivuara nga paragjykimet. (*Balkasi dhe të tjerët k. Shqipërisë*, 2022; *Nachova dhe të tjerët k. Bullgarisë*, 2005; *Panayotopoulos dhe të tjerët k. Greqisë*, 2025; *R.B.kundër Hungarisë*, 2016; *Memedov k. Maqedonisë së Veriut*, 2021; *Lingurar k. Rumanisë*, 2019; *M.B. dhe të tjerët k. Sllovakisë (nr. 2)*, 2023; *Pastrama k. Ukrainës*, 2021).

Raportet e ECRI-t theksojnë shkallën e ulët të ndjekjes penale dhe cilësinë e dobët të hetimeve për krimet e urrejtjes, të cilat gjithashtu mund të klasifikohen si vepra penale më pak të rënda. Provat e racizmit institucional i përkeqësojnë më tej këto sfida. Për shembull, është konstatuar se komunitetet rome janë shënjestër e profilizimit etnik, e bastisjeve policore dhe e brutalitetit të policisë (Asambleja Parlamentare, "**Racizmi institucional i autoriteteve të zbatimit të ligjit kundër romëve dhe udhëtarëve**", 2023).

ECRI dhe organe të tjera që përcaktojnë standardet theksojnë rolin kritik të trajnimit të policisë për identifikimin, regjistrimin dhe përgjigjen ndaj krimeve të urrejtjes dhe dhunës raciste, duke u përqendruar veçanërisht te përmirësimi i njohjes dhe dokumentimit të treguesve të paragjytimeve. (deklaratë e përbashkët e Komitetit të Kombeve të Bashkuara për Eliminimin e Diskriminimit Racor dhe Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës, 2025).

Rekomandimi [CM/Rec\(2024\)4](#) i Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare mbi luftën kundër krimit të urrejtjes rekomandon përfshirjen e trajnimit të detyrueshëm mbi luftën kundër krimit të urrejtjes në akademitë policore. Trajnimi i rregullt ndërgjegjësues, veçanërisht për policët/nëpunësit e specializuar në hetimet e krimeve të urrejtjes, duhet të mbulojë fusha kyçe, të tilla si identifikimi i treguesve të paragjytimeve, zbulimi i elementëve të urrejtjes, sigurimi i provave, kryerja e vlerësimeve të nevojave dhe rrezikut të viktimave, dhe sigurimi i referimeve të shërbimit dhe duhura mbështetëse.

Ekziston gjithashtu një mungesë e provuar besimi midis romëve dhe policisë, duke theksuar nevojën për marrëdhënie më të mira dhe ndërtim besimi. (ECRI, Parandalimi dhe luftimi i anticiganizmit dhe diskriminimit kundër romëve dhe udhëtarëve, 2023).

ÇFARË JANË KRIMET E URREJTJES DHE DHUNA KUNDËR ROMËVE DHE UDHËTARËVE?

“Krimi i urrejtjes” kuptohet si një vepër penale e kryer me një element urrejtjeje bazuar në një ose më shumë karakteristika ose statuse personale aktuale ose të perceptuara ([CM/Rec\(2024\)4](#)). “Urrejtja” përfshin anshmëri, paragjytime ose përbuzje. Krimet e urrejtjes kundër romëve dhe kundër udhëtarëve janë krime me një element urrejtjeje bazuar në identitetin aktual ose të perceptuar të romëve ose udhëtarëve. Krimet mund të etiketojnë gjithashtu një individ që nuk është as rom dhe as udhëtar, por ka një lloj lidhjeje me këto grupe, si, për shembull, një partner ose një avokat. Njerëzit ose pronat e etiketuara gabimisht se u përkasin romëve ose udhëtarëve konsiderohen gjithashtu viktime të dhunës kundër romëve dhe duhet të trajtohen në përputhje me rrethanat. Rekomandimi [CM/Rec\(2024\)4](#) shpjegon se “urrejtja mund të manifestohet në shkallë të ndryshme ashpërsie, duke filluar nga stigmatizimi dhe diskriminimi i përditshëm, sulmet e vogla dhe abuzimi verbal, deri te dhuna, terrorizmi, krimet e luftës dhe gjenocidi”.

HETIMI DHE NDJEKJA PENALE E FEFKTIVE E KRIMEVE RACISTE: ELEMENTËT KRYESORË

Memorandumi shpjegues i Rekomandimit [CM/Rec\(2024\)4](#) specifikon se shtetet anëtare “duhet të

sigurojnë që sistemi i drejtësisë penale në tërësi, duke përfshirë institucionet dhe individët që veprojnë brenda tij, të sigurojnë që elementi i urrejtjes së krimit të urrejtjes të zbulohet, demaskohet, njihet dhe trajtohet përgjatë gjithë procesit të drejtësisë penale, në mënyrë që të sigurohet përmbushja e detyrimeve pozitive përkatëse” (paragrafi 21). Gjykata Evropiane dhe ECRI kanë identifikuar disa elementë që përbëjnë hetim efektiv të dhunës raciste kundër romëve dhe udhëtarëve.

Neni 14 i Konventës (ndalimi i diskriminimit) përcakton detyrën e policisë për të hetuar në mënyrë të përshtatshme motivet e mundshme raciste në veprat penale të dhunshme. Sikurse është shpjeguar nga Gjykata Evropiane, “kur hetojnë incidente të dhunshme, të tilla si keqtrajtimi, autoritetet shtetërore kanë detyrën të ndërmarrin të gjitha hapat e arsyeshëm për të zbuluar motivet e mundshme diskriminuuese”, duke përfshirë racën dhe origjinën etnike, gjininë, fenë, mendimin politik dhe orientimin seksual. (*Turan Cakir k. Belgjikës*, 2009; *Abdu k. Bullgarisë*, 2014; *Angelova dhe Iliev k. Bullgarisë*, 2007; *Škorjanec k. Kroacisë*, 2017; *Eremia k. Republikës së Moldavisë*, 2013; *Virabyan k. Armenisë*, 2012; *Marrëdhëniet Muslimane Gjeorgjiane dhe të tjetër k. Gjeorgjisë*, 2023; *M.C. dhe A.C. k. Rumanisë*, 2016).

Autoritetet publike

Sa i takon nenit 2 (e drejta për jetë), në çështjen *Nachova dhe të tjerë kundër Bullgarisë*, Gjykata Evropiane arriti në përfundimin se në kontekstin e dëshmisë së dëshmitarit dhe provave për paragjytime dhe armiqësi të përhapur kundër romëve në vend, mungesa e hetimit të përshtatshëm të një lidhjeje të mundshme shkakësore midis qëndrimeve të supozuara raciste dhe përdorimit të forcës vdekjeprurëse nga oficerët e policisë përbënte shkelje të dimensionit procedural të nenit 14, në lidhje me nenin 2. Lidhur me nenin 3 (ndalimi i torturës dhe trajtimit çnjerëzor dhe degradues), në çështjen *Balázs kundër Hungarisë*, Gjykata Evropiane vendosi që komentet raciste në mediat sociale për një sulm me “tregues të fortë të krimit të urrejtjes” dhe se mungesa e hetimit të tyre “dëmtoi përshtatshmërinë e hetimit në një masë që është e papajtueshme me detyrimin e shtetit për të kryer hetime të fuqishme në këtë fushë” sipas nenit 14 të lexuar së bashku me nenin 3 të Konventës.

Individët privatë

Detyrimi shtesë për të hetuar nuancat e mundshme raciste të një akti të dhunshëm zbatohet edhe në rastet ku përfshihen persona privatë, jo vetëm autoritetet shtetërore. Në çështjen *Šečić kundër Kroacisë*, Gjykata Evropiane konstatoi shkelje të neneve 3 dhe 14 që buronte nga dështimi i autoriteteve për të ndërmarrë të gjitha hapat e arsyeshëm për të zbuluar çdo motiv racist dhe për të përcaktuar nëse urrejtja ose paragjykimi etnik luajtën rol në një sulm të dhunshëm të kryer nga individë privatë.

Gjykata Evropiane shpjegoi se trajtimi i dhunës dhe brutalitetit për shkak të racizmit në të njëjtën mënyrë me rastet që nuk kanë nuanca raciste do të ishte sikur “të mbyllësh sytë ndaj natyrës specifike të akteve që janë veçanërisht shkatërruese për të drejtat themelore.”

ASPEKTE TË RËNDËSISHME PËR T’U SHQYRTUAR NGA AUTORITETET KOMBËTARE HETIMORE

Motivet e përziera: Ndërsa vëren se jo vetëm veprimet e bazuara vetëm në karakteristikat e viktimës mund të klasifikohen si krime me motive raciste, Gjykata Evropiane pranon gjithashtu se autorët e krimeve mund të kenë motive të përziera, duke u ndikuar nga faktorët e rrethanave në mënyrë të barabartë ose më të fortë sesa nga qëndrimi i tyre paragjykues ndaj grupit të cilit i përket viktimat. (*Balázs kundër Hungarisë*, 2015).

Lidhja përmes asociimit: Gjykata Evropiane sqaron se “detyrimi i autoriteteve për të kërkuar një lidhje të mundshme midis qëndrimeve raciste dhe një akti të caktuar dhune nuk ka të bëjë vetëm me aktet e dhunës të bazuara te statusi ose karakteristikat personale aktuale ose të perceptuara të viktimës, por edhe me aktet e dhunës të bazuara te lidhja ose përkatësia aktuale ose e supozuar e viktimës me një person tjetër i cili aktualisht ose me gjasa zotëron një status ose karakteristikë të mbrojtur të veçantë.” (*Škorjanec kundër Kroacisë*, 2017).

Përpjekjet më të mira: Detyrimi i shtetit të paditur për të hetuar nuancat e mundshme diskriminuese të një akti të dhunshëm është një detyrim për të bërë përpjekjet më të mira dhe jo detyrim absolut. (*Bekos dhe Koutropoulos kundër Greqisë*, 2005; *Stoica kundër Rumanisë*, 2008).

Sigurimi i provave: Autoritetet duhet të bëjnë çfarë është e arsyeshme në rrethanat përkatëse për të mbledhur dhe siguruar provat, të shqyrtojnë të gjitha mjetet praktike për të nxjerrë në pah të vërtetën dhe të japin vendime plotësisht të arsyetuara, të paanshme dhe objektive, pa lënë jashtë fakte të dyshimta që mund të jenë tregues të diskriminimit përmes dhunës. (*M.B. dhe të tjerët kundër Sllovakisë (nr. 2)*, 2023; *Balkasi dhe të tjerët kundër Shqipërisë*, 2022).

Zbulimi i motiveve të mundshme raciste: Kur gjatë një hetimi del në dritë ndonjë provë abuzimi verbal racist, ajo duhet të kontrollohet dhe, nëse konfirmohet, duhet të kryhet një shqyrtim i plotë i të gjitha fakteve me qëllim zbulimin e çdo motivi të mundshëm racist. (*Panayotopoulos dhe të tjerët kundër Greqisë*, 2025). Gjithashtu, duhet të merret parasysh konteksti i përgjithshëm i sulmit (*Škorjanec kundër Kroacisë*, 2017).

PËRKUFIZIMI DHE REGJISTRIMI I INCIDENTEVE RACISTE

Rekomandimi nr. 11 i Politikës së Përgjithshme të ECRI-it mbi luftimin e racizmit dhe diskriminimit racor në polici e përkufizon një incident racist si “çdo incident që perceptohet si racist nga

viktimat apo nga çdo person tjetër”. Kjo do të thotë që nëse një person percepton se ka qenë shënjestër e dhunës kundër romëve ose udhëtarëve, policia duhet ta regjistrojë incidentin si incident racist. Ky përkufizim i gjerë synon të sigurojë që çdo rast i perceptuar si i motivuar nga racizmi të regjistrohet dhe potencialisht të hetohet, dhe nënvizon përfshirjen dhe ndjeshmërinë në mbikëqyrjen e rasteve të tilla.

I njëjti rekomandim gjithashtu thekson se forcat policore duhet të krijojnë një sistem për regjistrimin dhe monitorimin e incidenteve raciste, pavarësisht nëse këto incidente klasifikohen më pas si vepra penale raciste. Ky proces shërben si bazë për llogaridhënie dhe monitorim. Në të njëjtën drejtim, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave CM/ Rec(2024)4 për luftimin e krimit të urrejtjes inkurajon shtetet anëtare të sigurojnë “mbledhjen, analizën dhe publikimin e të dhënave të kategorizuara në të gjithë sistemin e drejtësisë penale, duke përfshirë mbështetjen e viktimave, me qëllim vlerësimin e efektivitetit të zbatimit të legjislationit, politikave dhe masave të tjera dhe ndikimin e tyre në parandalimin dhe luftimin e krimit të urrejtjes”.

Rekomandimin nr. 13 të Politikës së Përgjithshme të ECRI-t mbi luftën kundër anticiganizmit dhe diskriminimit kundër romëve inkurajon shtetet anëtare të ndërmarrin hapa për të inkurajuar viktimat romë të dhunës dhe krimeve raciste që të paraqesin ankesa dhe të sigurohen që të marrin ndihmën e nevojshme. Rekomandimi CM/Rec(2024)4 thekson rëndësinë e “sigurimit që të mos ketë pasoja negative si rezultat i raportimit të krimit të urrejtjes, veçanërisht në lidhje me ata që punojnë në sektorë të kriminalizuar, migrantët e parregullt dhe personat që kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare, duke siguruar, për shembull, që të ketë një ndarje midis raportimit të krimit të urrejtjes nga njëra anë dhe zbatimit të ligjeve të imigracionit nga ana tjetër”.

IDENTIFIKIMI I KRIMEVE TË MUNDSHME TË URREJTJES: PËRDORIMI I TREGUESVE TË PARAGJYKIMEVE

CM/Rec(2024)4 mbi krimin e urrejtjes thekson rëndësinë e “treguesve të anësisë” “treguesve të paragjyqimeve” për të ndihmuar për zbulimin e elementit të urrejtjes në krime dhe shpjegon se: “Këta tregues duhet të zhvillohen me kujdes në bashkëpunim me organizatat përkatëse të shoqërisë civile dhe duhet ta udhëzojnë policinë për regjistrimin dhe hetimin e krimeve të urrejtjes në mënyrën e duhur”. Treguesit e paragjyqimeve janë “fakte, rrethana ose modele objektive që shoqërojnë një akt ose disa akte kriminale, të cilat, të vetme ose në lidhje me fakte ose rrethana të tjera, sugjerojnë se veprimet e autorit të veprës penale ishin të motivuara, tërësisht ose pjesërisht, nga një formë paragjykimi” (Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE), *Ligjet për krimin e urrejtjes*: një udhëzues praktik, Botim i Rishikuar, 2022).

Treguesit e paragjytimeve mund të shërbejnë si prova rrethanore dhe të ndihmojnë për identifikimin e modeleve të veprave penale të synuara. Ndërsa ofrojnë kritere objektive për vlerësimin e motivit të mundshëm pas një incidenti, ato nuk vërtetojnë domosdoshmërisht se veprimet e një autori janë nxitur nga paragjykimet apo jo. (Zyra e OSBE-së për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (OSBE/ODIHR), "Kuptimi i krimeve të urrejtjes ndaj romëve dhe trajtimi i nevojave të sigurisë së komuniteteve rome dhe sinti: udhëzues praktik", 2023). Është thelbësore që agjencitë policore t'i dokumentojnë dhe t'i marrin parasysh këta tregues kur intervistojnë viktimat dhe hetojnë rastet e dhunës kundër romëve dhe udhëtarëve (ECRI, *Rekomandimin nr. 13 të Politikës së Përgjithshme*).

Gjykata Evropiane ka konstatuar se, kur nuk ka tregues paragjykimi ose fakte që sugjerojnë një lidhje midis qëndrimeve raciste ose diskriminuese dhe krimit të kryer, autoritetet nuk janë të detyruara sipas nenit 14 të hetojnë një "element urrejtjeje" (*Ognyanova dhe Choban kundër Bullgarisë*, 2006). Autoritetet duhet të bëjnë atë që është e arsyeshme në rrethanat e tyre për të mbledhur dhe siguruar provat dhe për të eksploruar të gjitha mjetet praktike për të zbuluar të vërtetën, pa lënë mënjanë faktet e dyshimta që mund të jenë tregues të dhunës së shkaktuar nga racizmi (*B.S. kundër Spanjës*, 2012). Në përgjithësi, është jashtëzakonisht e rëndësishme që treguesit e paragjykit të ndiqen në mënyrë aktive dhe të mos injorohen.

PYETJET KRYESORE PËR TË NXJERRË INFORMACIONIN E RËNDËSISHËM

Pyetjet e mëposhtme mund të ndihmojnë për identifikimin e krimeve të mundshme të urrejtjes ndaj romëve. Nga ana tjetër, ato mund të konsiderohen si informacion i besueshëm që është i mjaftueshëm për të njoftuar autoritetet për domosdoshmërinë e kryerjes së hetimeve mbi motive të mundshme raciste (OSBE/ODIHR), *Kuptimi i krimeve të urrejtjes kundër romëve dhe trajtimi i nevojave të sigurisë së komuniteteve rome dhe sinti: udhëzues praktik*, 2023; dhe, *Krimet e urrejtjes kundër romëve*, Raportim, 2021).

A e perceptojnë viktimat ose dëshmitarët incidentin si të motivuar nga racizmi kundër romëve?

Perceptimi i viktimës qëndron në thell të përkufizimit të një incidenti racist, i cili përkufizohet nga *Rekomandimin nr. 11 të Politikës së Përgjithshme* të ECRI-t si "çdo incident që perceptohet si racist nga viktimat ose ndonjë person tjetër". Për shembull, individët mund të pohojnë se janë detyruar të largohen nga shtëpitë e tyre në kontekstin e demonstratave raciste sepse ishin romë. Ata mund t'i referohen rrethanave të kërcënimeve, sulmeve verbale dhe fyerjeve raciste si të zyrtarëve publikë dhe të individëve privatë (*Paketova dhe të tjerët kundër Bullgarisë*, 2022, paragrafi 136; *Burly dhe të tjerët kundër Ukrainës*, 2018, paragrafi 92, 136).

A kishte komente, deklaratat me shkrim, gjeste ose grafite që tregonin paragjykim?

Kjo mund të përfshijë përdorimin e fyerjeve raciste kundër romëve, tropeve, stereotipeve dhe paragjytimeve. Provat faktike që lidhen me oficerët e policisë që pyesin dikë nëse është "cigan apo rumun" përpara se të përdorë forcën fizike, pas kërkesës së një nënkryetari bashkie për t'u "dhënë një mësim romëve", si dhe komentet e policisë në lidhje me sjelljen e individëve romë si "tamam magjypë" ose "taktikë e zakonshme që përdoret nga ciganët", mund të konsiderohen si tregues të paragjytimeve racore. (*Stoica kundër Rumanisë*, 2008, paragrafi 128-131; *Petropoulou-Tsakiris kundër Greqisë*, 2007, paragrafi 29, 65; *Lingurar kundër Rumanisë*, 2019, paragrafi 74-78).

Kur viktimat ose dëshmitarët deklarojnë se kanë dëgjuar agjentë policie duke shqiptuar fyerje ndaj ciganëve gjatë kryerjes së detyrave të tyre, të përdorin armë zjarri, përdorin forcën ose raste të tjera të ngjashme, si dhe pas rasteve të tilla, siç është përdorimi i gjuhës raciste në mediat sociale, mund të jetë e domosdoshme të hetohen plotësisht motivet e mundshme raciste. (*Nachova dhe të tjerët kundër Bullgarisë*, 2005, paragrafi 163-168; *Memedov kundër Maqedonisë së Veriut*, 2021, paragrafët 47-49; *M.B. dhe të tjerët kundër Sllovakisë (nr. 2)*, 2023, paragrafi 95; *Balázs kundër Hungarisë*, 2015, paragrafi 66-76; *Bekos dhe Koutropoulos kundër Greqisë*, 2005, paragrafët 72-75).

A ishte viktimat dukshëm e identifikueshme që i përkiste komuniteteve rome ose të udhëtarëve?

Lidhur me një sulm ndaj një burri rom dhe një gruaje jo rome, dhe fyerjeve raciste të drejtuara ndaj tyre për shkak të etnisë dhe marrëdhënies së tyre të perceptuar, Gjykata Evropiane vendosi që mosmarrja parasysh dhe mospërcaktimi i lidhjes midis motivit racist për sulmin dhe lidhjes me partnerin rom çoi në një vlerësim të mangët të një akti të motivuar nga racizmi. (*Škorjanec kundër Kroacisë*, 2017, paragrafët 70-71).

A ishte prona e shënjestruar një vend me rëndësi profesionale, ligjore ose kulturore, e tillë si një vendbanim rom, një klub kulturor dhe/ose vende të tjera që mund të frekuentohen nga individë nga komunitetet rome dhe udhëtarë?

Disa çështje kanë të bëjnë me incidente ku një numër i madh banorësh jo-romë kanë protestuar, shkatërruar ose djegur shtëpi në një vendbanim rom (*Gergely kundër Rumanisë*, 2007, paragrafi 10; *Kalanyos dhe të tjerët kundër Rumanisë*, 2007, paragrafët 10-11; *Tănase dhe të tjerët kundër Rumanisë*, 2009, paragrafët 9-10), ndërsa të tjera përfshijnë individë jo-romë që zgjedhin dhe qëllojnë rastësisht njerëz romë në lagje "ku Jetojnë romët" (*Lakatošová dhe Lakatoš kundër Sllovakisë*, 2018, paragrafët 11-13).

Çështja *R.B. kundër Hungarisë* ka të bëjë me incidentet që ndodhën në një lagje rome, që përfshinin marshime kundër romëve dhe kërcënime të drejtpërdrejta kundër familjeve rome. Gjykata Evropiane konstatoi se: “Duke marrë parasysh provat para saj, në veçanti raportit të Komisionerit Parlamentar për Pakicat Kombëtare dhe Etnike, [...] se sjellja e personave që morën pjesë në marshime ishte e paramenduar dhe e motivuar nga paragjykimet etnike”, (*R.B. kundër Hungarisë*, 2016, paragrafi 47).

A përfshiu dëmtimi i pronës epitete raciste kundër romëve ose udhëtarëve?

Në disa çështje, mund të ketë raste kur individët përdorin kërcënime ose bëjnë komente fyese, të cilat mund të shoqërohen me dhunë fizike, të drejtuara ndaj anëtarëve të komunitetit rom ose komunitetit në tërësi. Për shembull, turma të mëdha jo-romësh plaçkitin shtëpi ose u vënë flakën dhe shkatërrojnë shtëpitë rome dhe gjithçka që ato kanë brenda, duke i detyruar anëtarët e komunitetit rom të largohen ose më pas nuk i lejojnë atyre kthimin. (*Tănase dhe të tjerët kundër Rumanisë*, 2009, paragrafët 9-11, *Gergely kundër Rumanisë*, 2005, paragrafi 1, *Burlya dhe të tjerët kundër Ukrainës*, paragrafët 8-12).

A është i dyshuari anëtar i një grupi etnik ose racor të ndryshëm nga viktimat?

Në disa çështje, viktimat mund të japin informacione të rëndësishme në lidhje me sulmuesit, të tilla si përfshirja në akte të ngjashme të dhunshme dhe përdorimi i abuzimeve verbale raciste kundër individëve të tjerë romë ose pretendimet se janë simpatizantë të ideologjive ekstremiste ose raciste (*Šečić kundër Kroacisë*, 2007, paragrafët 24, 68-70; *Yotova kundër Bullgarisë*, 2012, paragrafët 106, 110; *Škorjanec kundër Kroacisë*, 2017, paragrafët 6-12, 68). Ngjyrimet raciste mund të identifikohen gjatë hetimeve, bazuar në deklaratat e viktimave, dëshmitarëve ose autorëve të krimit (*Angelova dhe Iliev kundër Bullgarisë*, 2007, paragrafët 13, 116-117).

Është e rëndësishme të theksohet se disa viktimat të krimeve të urrejtjes zgjidhen jo sepse kanë një karakteristikë të veçantë (që janë romë), por për shkak të lidhjes së tyre me një person tjetër që në të vërtetë ose në dukje e ka karakteristikën përkatëse. Kjo lidhje mund të marrë formën e anëtarësimit të viktimës në një grup të caktuar, ose të lidhjes me të përmes një grupi të caktuar, ose të lidhjes aktuale ose të perceptuar të viktimës me një anëtar të një grupi të caktuar përmes, për shembull, një marrëdhënieje personale, miqësie ose martesë (*Škorjanec kundër Kroacisë*, 2017, paragrafi 66).

A i përket i dyshuari një grupi urrejtje?

Këto mund të përfshijnë grupe të ndryshme të ekstremit të djathtë ose grupe që mbështesin intolerancën raciste kundër romëve. Autoritetet e brendshme duhet t'i kushtojnë vëmendje të veçantë kontekstit specifik në të cilin bëhen deklaratat raciste. Është e rëndësishme të merret parasysh koha e ngjarjeve, veçanërisht ato që përfshijnë grupe të mëdha, grupe të ekstremit të djathtë dhe grupe paramilitare të njohura për sjelljen e tyre militante. Pyetjet në lidhje me etiketimin e komunitetit rom dhe natyrën e koordinuar të frikësimit kanë rëndësi kritike. Deklaratat raciste të marra së bashku me kontekstin në të cilin shprehen ato mund të përbëjnë rrezik të qartë dhe të menjëhershëm të dhunës kundër anëtarëve të grupit të synuar (*Király dhe Dömötör kundër Hungarisë*, 2017, paragrafët 76-80; *R.B. kundër Hungarisë*, 2016, paragrafët 36, 39-40, 88; *Vona kundër Hungarisë*, paragrafët 59-61, 67-69).

A u gjetën vizatime ose grafito të simboleve, të tilla si simboli nazist, një shenjë e Ku Klux Klanit ose kryqi kelt, ndër të tjera, në vendin e krimit ose incidentit?

Për shembull, viktimat u ankuan se fqinjët përdornin komente raciste kundër tij, si “cigan i ndyrë”, “plehër”, “mysliman”, dhe se gjatë një feste fetare që festohej prej tij, në derën e apartamentit të tij ishte vizatuar një kryq i madh dhe në murin pranë tij ishte shkruar një mesazh i madh ku thuhej “largohu ose do të pendohesh shumë” (*Alković kundër Malit të Zi*, 2017, paragrafët 8-18).

A ndodhi incidenti pas ose gjatë fushatave politike që fajësonin romët dhe udhëtarët për probleme të ndryshme shoqërore, të tilla si krimi ose papunësia, ose si përfitues të skemave të mirëqenies sociale?

Gjykata Evropiane është shprehur se “organizimi i një sërë tubimesh gjoja me qëllim mbajtjen larg të ‘kriminalitetit cigan’ përmes paradave paramilitare mund të konsiderohet si zbatim i një politike ndarje racore. Në fakt, marshimet kërcënuese mund të shihen si hapat e parë për realizimin e një vizioni të caktuar të ‘rendit dhe ligjit’, i cili është racist në thelb”. Gjithashtu, Gjykata Evropiane konstatoi se “frikësimi në shkallë të gjerë dhe i koordinuar, i lidhur me avokimin e politikave të motivuara nga racizmi, të cilat janë të papajtueshme me vlerat themelore të demokracisë, mund të justifikojë ndërhyrjen e shtetit në lirinë e asociimit” (*Vona kundër Hungarisë*, 2013, paragrafët 69-71, 59-61; *R.B. kundër Hungarisë*, 2016, paragrafët 36, 39-40, 88; *Király dhe Dömötör kundër Hungarisë*, 2017, paragrafët 76-80).

A ka prova të modeleve kombëtare të dhunës dhe paragjyqimeve kundër komuniteteve rome dhe udhëtarë? Për shembull, bazuar në raportet e ECRI-t ose në hulumtimet e kryera nga organizatat lokale të shoqërisë civile?

Në rrethana që lidhen me incidente që mund të perceptohen si me nuanca raciste, është e rëndësishme të merret parasysh konteksti më i gjerë i paragjyqimeve të përgjithshme dhe armiqësisë ndaj romëve. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në kuadrin e përhapjes së diskriminimit dhe dhunës kundër romëve dhe incidenteve të vazhdueshme të abuzimit policor. Në raste të tilla, është thelbësore të verifikohet situata brenda kuadrin të detyrimit për të hetuar një lidhje të mundshme shkakësore midis qëndrimeve të pretenduara raciste dhe abuzimit të pësuar nga viktimat (*Ciorcan dhe të tjerë kundër Rumanisë*, 2015, paragrafi 164; *Lingurar kundër Rumanisë*, 2019, paragrafët 76, 80; *Fedorchenko dhe Lozenko kundër Ukrainës*, 2012, paragrafi 68).

HETIMET TË MENJËHERSHME DHE TË PLOTA

Gjykata Evropiane konstatoi se: "kur ka dyshime se qëndrimet diskriminuese kanë shkaktuar një akt të dhunshëm, është posaçërisht e rëndësishme që hetimi zyrtar të bëhet me energji dhe paanshmëri, duke mbajtur parasysh nevojën për të riafirmuar vazhdimisht dënimin e urrejtjes diskriminuese nga shoqëria" (*Nachova dhe të tjerë kundër Bullgarisë*, 2005, paragrafi 160).

Në çështjen *Balkasi dhe të tjerë kundër Shqipërisë*, Gjykata Evropiane shpjegon se autoritetet duhet të bëjnë gjithmonë një përpjekje serioze për të zbuluar se çfarë ka ndodhur dhe të jenë të afta të çojnë në identifikimin dhe, sipas nevojës, në ndëshkimin e personave përgjegjës. Është e rëndësishme të theksohet se "autoritetet duhet të bëjnë atë që është e arsyeshme në rrethanat përkatëse për të mbledhur dhe siguruar provat, për të përdorur të gjitha mjetet praktike për të zbuluar të vërtetën dhe për të dhënë vendime plotësisht të arsyetuara, të paanshme dhe objektive, pa lënë mënjanë fakte të dyshimta që mund të jenë tregues të dhunës së shkaktuar nga racizmi" (*Balkasi dhe të tjerë kundër Shqipërisë*, 2022, paragrafët 50, 68).

MBËSHETJA DHE MBROJTJA E VIKTIMAVE

Policia luan një rol kryesor për identifikimin dhe trajtimin e nevojave të viktimave të krimeve të urrejtjes, dhe aftësia e saj për të mbështetur në mënyrë efektive viktimat mund të forcojë legjitimitetin e tyre ndërmjet komuniteteve rome dhe udhëtarë. Rekomandimi i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës *CM/Rec(2023)2* mbi të drejtat, shërbimet dhe mbështetjen për viktimat e krimit përcakton të drejtat kryesore për të gjitha viktimat, përfshirë viktimat e krimeve të urrejtjes. Në nivelin e Bashkimit Evropian, standardet minimale lidhur me

të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit përcaktohen në *Direktivën 2012/29/EU*.

Të drejtat e viktimave përfshijnë një vlerësim individual të nevojave të tyre për mbrojtje pas kontaktit të parë me autoritetet e drejtësisë penale për të identifikuar mbrojtjet e nevojshme bazuar në karakteristikat personale, natyrën dhe rrethanat e krimit, si dhe dobësitë specifike, duke përfshirë edhe viktimat e krimit të urrejtjes. Policia njihet si pjesë e "autoriteteve kompetente" përgjegjëse për sigurimin e të drejtave të viktimave, veçanërisht në lidhje me vlerësimin e nevojave individuale dhe mbrojtjen e viktimave.

Viktimat gjithashtu kanë të drejtë për komunikim të qartë dhe të aksesueshëm dhe të kuptojnë proceset, dhe nevojiten masa për të mbështetur kuptimin dhe pjesëmarrjen e tyre, duke përfshirë mundësinë për interpretim dhe përkthim. Në varësi të legjislacionit të brendshëm, viktimat mund të marrin informacion procedural, të bëjnë ankesa zyrtare dhe të informohen për zhvillimet e çështjeve, duke përfshirë vendimet që lidhen me mbrojtjen, kompensimin dhe pjesëmarrjen procedurale.

Të drejtat për mbrojtje dhe mbështetje janë kryesore për Rekomandimin *CM/Rec(2023)2*, duke përfshirë masa për parandalimin e viktimizimit dytësor, të drejtën për intervista minimale dhe të ndjeshme, dhe mbrojtje të privatësisë. Viktimave duhet t'u ofrohet mbështetje e përshtatshme nga autoritetet përkatëse publike, ose nga organizata të specializuara të shoqërisë civile, të lehtësuara nga referime nga autoritetet e drejtësisë.

NJOHJA DHE PËRGJIGJA NDAJ SHKAQEVE TË SHUMËFISHTA

Rekomandimi *CM/Rec(2024)4* mbi luftimin e krimit të urrejtjes shpjegon se përvojat e atyre që janë shënjestër e krimit të urrejtjes nuk kufizohen domosdoshmërisht te një aspekt i vetëm i identitetit të tyre, por mund të kuptohen si të tilla që veprojnë edhe mbi baza të shumëfishta, të ndërlydhura. Policia duhet të jetë e vetëdijshme se viktimizimi nga urrejtja mund të jetë më i dëmshëm kur përjetohet në mënyrë kumulative për shkak të kryqëzimeve të identitetit. Për shembull, në B.S. kundër Spanjës dhe *Alković kundër Malit të Zi*, Gjykata Evropiane theksoi rëndësinë e hetimit efektiv të aspekteve të shumëfishta të ankesës së kërkuesit në lidhje me diskriminimin e perceptuar për shkak të origjinës racore dhe gjinisë ose origjinës etnike dhe fesë.

TRAJTIMI I PROFILIZIMIT RACOR

Rekomandimi nr. 11 i Politikës së Përgjithshme të ECRI-t mbi luftimin e racizmit dhe diskriminimit racor në policim e thekson profilizimin racor si një formë të veçantë të diskriminimit të policisë, duke e përkufizuar si "përdorim nga policia, pa justifikim objektiv dhe të arsyeshëm, për shkaqe të tilla si raca, ngjyra, gjuha, feja, kombësia ose origjina kombëtare ose etnike, e veprimtarive të kontrollit, mbikëqyrjes ose hetimit". Në thelb,

përvojat e profilizimit racor çojnë në poshtërim, izolim dhe stigmatizim të komuniteteve të pakicave, duke përfshirë romët dhe udhëtarët.

Rekomandimi i ECRI-t thekson se këto efekte kalbëzojnë besimin midis komuniteteve dhe policisë, gjë që është thelbësore për policimin efektiv. Shtetet anëtare duhet të ndërmarrin hapa për të monitoruar, trajtuar dhe parandaluar profilizimin racor përmes trajnimeve, udhëzimeve, mbledhjes së të dhënave, mbikëqyrjes dhe, kur është e nevojshme, masave disiplinore (Asambleja Parlamentare, “Racizmi institucional i autoriteteve të zbatimit të ligjit kundër romëve dhe udhëtarëve”, 2023).

Në çështjet kur romët janë shënjestruar nga operacionet policore dhe autoritetet e kanë perceptuar komunitetin rom në aspektin e përkatësisë etnike dhe sjelljes kriminale, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka konstatuar se një trajtim i tillë përbën profilizim etnik (*Lingurar kundër Rumanisë*, 2019, paragrafët 76, 79).

Tema e profilizimit etnik është ngritur gjithashtu në kontekstin e kontrolleve kufitare, veçanërisht në lidhje me personat romë (*Memedova dhe të tjerë kundër Maqedonisë së Veriut*, 2023, paragrafët 90 dhe 91).

Çështje të tjera para Gjykatës Evropiane kanë shqyrtuar aspektin e profilizimit racor përmes kontrolleve të identitetit nga policia në bazë të karakteristikave fizike dhe ngjyrës së lëkurës (*Muhammad kundër Spanjës*, 2023; *Basu kundër Gjermanisë*, 2023; *Wa Baile kundër Zvicrës*, 2024, *Seydi dhe të tjerë kundër Francës*, 2025).

INKURAJIMI I KOMUNITETEVE ROME DHE TË UDHËTARËVE PËR RAPORTIMIN E DHUNËS RACISTE

Rekomandimi CM/Rec(2017)10 i Komitetit të Ministrave mbi përmirësimin e aksesit në drejtësi për romët dhe udhëtarët në Evropë u kërkon shteteve të inkurajojnë romët të raportojnë krimet e urrejtjes dhe diskriminimin, duke lejuar gjithashtu raportimin nga palët e treta për të mbështetur viktimat rome.

Policia duhet të synojë përmirësimin e marrëdhënieve të saj me komunitetet rome dhe udhëtarë përmes policimit në komunitet dhe parandalimit të krimit, gjë që, nga ana tjetër, do të ndihmojë për rritjen e besimit dhe përmirësimin e raportimit.

Planet e dedikuara për krimet e urrejtjes duhet të konsiderohen gjithashtu si një strategji kyçe, duke siguruar që policia të ndjekë një qasje të strukturuar dhe proaktive për të trajtuar krimet e urrejtjes.

Rekomandimi CM/Rec(2024)4 mbi luftimin e krimeve të urrejtjes thekson nevojën për të inkurajuar raportimin e krimeve të urrejtjes duke ofruar rrugë të shumëllojshme raportimi, duke përfshirë opsionet *online* dhe raportimet anonime. Kjo qasje synon ta bëjë raportimin më të arritshëm, veçanërisht për individët që mund të mos i besojnë policisë ose që mund të përballen me pengesa të tjera.

Për më tepër, rekomandimi kërkon mbështetje praktike për organizatat e shoqërisë civile, për t’ua bërë atyre të mundur që të shërbejnë si qendra raportimi të palëve të treta. Këto qendra ofrojnë mekanizma alternativë, siç janë linjat telefonike dhe sistemet *online*, duke u lejuar viktimave të raportojnë incidentet në mënyrë anonime dhe të kenë akses në shërbime mbështetëse.

Për të trajtuar raportimin e pamjaftueshëm, shtetet anëtare inkurajohen të bashkëpunojnë me shoqërinë civile për të rritur ndërgjegjësimin rreth opsioneve të raportimit dhe për të siguruar që këto opsione të jenë gjerësisht të arritshme në gjuhë dhe formate të ndryshme.

Inkurajimi i raportimit të dhunës raciste është i lidhur ngushtë me nevojën për të zhvilluar masa më të gjera për ndërtimin e besimit, të tilla si takimet konsultative midis oficerëve të policisë dhe përfaqësuesve të komuniteteve rome dhe udhëtarë dhe krijimi i njësisë të dedikuara për krimet e urrejtjes.

Gjithashtu, duhet të njihet roli i oficerëve romë të policisë sa i përket rritjes së besimit të publikut, si dhe kapaciteti i sindikatave rome të policisë, nëse ato ekzistojnë, për të shërbyer si bazë informimi për praktikat më të mira.

FLETË INFORMACIONI NDËRSEKTORIAL

MODELE DIAPOZITIVËSH

UDHËZIME PËR TRAJNERËT

Ky prezantim u ofron pjesëmarrësve njohuri thelbësore për identifikimin, hetimin dhe përgjigjen ndaj dhunës raciste kundër romëve dhe udhëtarëve. Ai bazohet në fletën e informacionit ndërsektorial, e cila jep një përmbledhje të vendimeve të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, rekomandimeve të Këshillit të Evropës dhe raporteve të ECRI-t për të siguruar që policia të përmbushë detyrimet e saj ligjore për trajtimin e krimeve të urrejtjes.

Gjatë gjithë këtij sesi, trajnerët duhet t'u kujtojnë pjesëmarrësve t'i referohen fletës së informacionit për shembuj shtesë çështjesh, referenca ligjore dhe përkufizime kryesore. Theksoni dhe integroni ligjet kombëtare, udhëzimet e trajnimeve të policisë dhe çdo politikë specifike mbi krimin e urrejtjes dhe krimin e urrejtjes kundër romëve dhe udhëtarëve.

Ka dy mënyra për ta bërë këtë, siç përcaktohet më poshtë. Përmas

1. Integritet të ligjeve dhe udhëzimeve kombëtare në seksionet përkatëse të këtij prezantimi, ndërsa prezantoni secilën temë.
2. Përdorimit të diapozitivëve përfundimtarë për të dhënë (nëse ekzistojnë):
 - ▶ kuadrin kombëtar ligjor mbi krimin e urrejtjes (legjislacionin, përkufizimet, dispozitat e kodit penal);
 - ▶ politikat kombëtare të policisë dhe udhëzimet e trajnimit mbi hetimet për krimet e urrejtjes;
 - ▶ masa konkrete për trajtimin e krimin të urrejtjes kundër romëve dhe udhëtarëve;
 - ▶ të dhënat kombëtare mbi krimin e urrejtjes, duke përfshirë çështjet e regjistruara dhe tendencat e lidhura me romët dhe udhëtarët.

TRAJTIMI I DHUNËS RACISTE KUNDËR ROMËVE DHE UDHËTARËVE

Diapozitivi 1 – Hyrje dhe informacion i përgjithshëm

Pika kryesore

- ▶ Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka konstatuar që diskriminimi racor është veçanërisht i dëmshëm dhe kërkon një përgjigje të fuqishme nga ana e shtetit.
- ▶ Autoritetet duhet të përdorin të gjitha mjetet e disponueshme për të luftuar racizmin dhe për të mbrojtur vlerat demokratike.
- ▶ Dhuna raciste kundër romëve dhe udhëtarëve është një shqetësim serioz në mbarë Evropën.

- ▶ Policia ka një detyrim më të madh për të hetuar dhe për t'ju përgjigjur situatës në mënyrë më efektive.

Shënime për folësin

- ▶ Ky seksion thekson detyrën ligjore të policisë për të trajtuar krimet e urrejtjes që shënjestrojnë romët dhe udhëtarët.
- ▶ Gjykata Evropiane ka theksuar se shtetet duhet të marrin masa të posaçme për të parandaluar dhe për t'iu përgjigjur dhunës raciste.
- ▶ Mosveprimi në këtë drejtim shkel detyrimet për të drejtat e njeriut.

Diapozitivi 2 – Çfarë janë krimet e urrejtjes kundër romëve dhe udhëtarëve?

Pika kryesore

- ▶ Krimi i urrejtjes është një vepër penale që përmban elementë të urrejtjes, që do të thotë se motivohet, tërësisht ose pjesërisht, nga anësia, paragjykimi ose përbuzja.
- ▶ Elementi i urrejtjes mund të bazohet në identitetin aktual ose të perceptuar të viktimës si rom ose udhëtar.
- ▶ Viktimat mund të përfshijnë edhe individë jo romë të lidhur me romët (partnerë, avokatë, aktivistë).
- ▶ Krimet e urrejtjes variojnë nga diskriminimi i përditshëm dhe sulmet e vogla deri te dhuna, terrorizmi dhe gjenocidi.

Shënime për folësin

- ▶ Elementi i urrejtjes është thelbësor për përcaktimin e krimin të urrejtjes.
- ▶ Zyrtarët duhet të pranojnë se edhe nëse një krim duket i rastësishëm, ai mund të jetë motivuar nga paragjykimet kundër romëve ose udhëtarëve.
- ▶ Hetimet e pamjaftueshme çojnë në raportim të pamjaftueshëm dhe pandëshkueshmëri.

Diapozitivi 3 – Elementët kryesorë të hetimeve efektive

Pika kryesore

- ▶ Autoritetet duhet të hetojnë në mënyrë aktive motivet racore në krimet e dhunshme që përfshijnë si zyrtarë publikë ashtu edhe individë privatë.
- ▶ Moseksplorimi i motivimit të paragjykimeve mund të shkelë detyrimet për respektimin e të drejtave të njeriut.

- ▶ Shembuj të çështjeve: *Nachova dhe të tjerët kundër Bullgarisë* (2005) – Forcë e tepërt policore kundër burrave romë, dështimi për të hetuar paragjykimet racore. *Balázs kundër Hungarisë* (2015) – Injorimi i gjuhës së urrejtjes gjatë hetimit duke çuar në cenimin e drejtësisë. *Šečić kundër Kroacisë* (2007) – Detyrimi për të hetuar paragjykimet racore vlen edhe për krimet e kryera nga individë privatë.

Shënime për folësin

- ▶ Hetuesit duhet të bëjnë pyetje kryesore: a u vu viktimat në shënjestër për shkak të etnisë së saj? A kishte fyerje raciste apo lidhje ekstremiste? Hetimi i motivimit të urrejtjes nuk është opsional, por është një detyrim ligjor.

Diapozitivi 4 – Detyrimi shtetëror: aspekti material

Pika kryesore

- ▶ Aspekti material: nëse qëndrimet diskriminuese ishin apo jo një faktor shkak-pasojë në sjelljen e kontestuar.
- ▶ Çështjet me rëndësi: *Stoica kundër Rumanisë* (2008), paragrafi 118; *Antayev dhe të tjerët kundër Rusisë* (2014), paragrafi 123; *Aghdgomelashvili dhe Japaridze kundër Gjeorgjisë* (2020), paragrafi 46.
- ▶ Në parim, barra e provës i takon kërkuesit.
- ▶ Megjithatë, kur ngjarjet janë tërësisht ose kryesisht brenda njohurive ekskluzive të autoriteteve, barra për të ofruar një shpjegim të kënaqshëm dhe bindës u kalon autoriteteve.

Shënime për folësin

- ▶ Gjykatat duhet të vlerësojnë nëse diskriminimi ka luajtur rol në shkeljen e të drejtave.
- ▶ Autoritetet duhet të hedhin poshtë akuzat për paragjykim kur kanë prova të qarta ose rrezikojnë të shkelin nenin 14 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.
- ▶ Mospranimi i paragjyimit kontribuon për pandëshkueshmërinë institucionale.

Diapozitivi 5 – Detyrimet shtetërore: aspekti procedural

Pika kryesore

- ▶ Aspekti procedural: shteti ka detyrimin të hetojë motivet e mundshme raciste në rastet e akteve të dhunës.
- ▶ Kur qëndrimet raciste kanë nxitur një akt të dhunshëm, autoritetet duhet të bëjnë një hetim zyrtar me energji dhe paanshmëri (*Nachova dhe të tjerët kundër Bullgarisë*, 2005, paragrafi 160).
- ▶ Moszbulimi i motiveve diskriminuese dhe trajtimi i krimeve të motivuara nga paragjykimet si vepra të zakonshme penale injoron ndikimin e tyre shkatërrues mbi të drejtat themelore.

- ▶ Detyrimi për të provuar motivet diskriminuese është një detyrim për të bërë përpjekjet më të mira; autoritetet duhet të bëjnë çfarë është e arsyeshme në përputhje me rrethanat.

Shënime për folësin

- ▶ Policia duhet të hetojë në mënyrë aktive motivet e urrejtjes, jo t'i shpërfillë ato si krime të zakonshme.
- ▶ Autoritetet duhet të kërkojnë tregues të paragjykimeve, të intervistojnë dëshmitarët dhe të analizojnë modelet e dhunës së synuar.

Diapozitivi 6 – Identifikimi dhe regjistrimi i incidenteve raciste

Pika kryesore

- ▶ Rekomandimi nr. 11 i Politikës së Përgjithshme të ECRI-t e përkufizon incidentin racist si çdo incident të perceptuar si racist nga viktimat ose ndonjë person tjetër.
- ▶ Policia duhet të dokumentojë incidentet e urrejtjes, edhe nëse ato nuk e përmbushin pragun penal.
- ▶ Regjistrimi i duhur ndihmon për ndjekjen e tendencave dhe sigurimin e llogaridhënies.

Shënime për folësin

- ▶ Perceptimi ka rëndësi: nëse një viktimitë beson se një krim ka qenë racist, policia duhet ta regjistrojë dhe ta hetojë atë në përputhje me rrethanat.
- ▶ Mosregjistrimi i krimeve të urrejtjes maskon madhësinë reale të problemit.

Diapozitivi 7 – Përdorimi i treguesve të paragjyimit për identifikimin e krimeve të urrejtjes

Pika kryesore

- ▶ Treguesit e paragjykimeve janë fakte, rrethana ose modele objektive që sugjerojnë një motiv urrejtjeje.
- ▶ Këshilli i Evropës thekson se treguesit e paragjykimeve duhet të zhvillohen në bashkëpunim me shoqërinë civile.
- ▶ Treguesit e paragjykimeve shërbejnë si prova rrethana, por nuk vërtetojnë domosdoshmërisht motivimin e urrejtjes.
- ▶ Policia duhet të dokumentojë dhe të marrë parasysh treguesit e paragjykimeve kur interviston viktimat dhe kur heton rastet e dhunës kundër romëve dhe udhëtarëve.

Diapozitivi 8 – Treguesit e paragjyimit: Perceptimi i viktimitë dhe dëshmitarëve

Pika kryesore

- ▶ Perceptimi i viktimitë është thelbësor për përcaktimin e një incidenti racist.

- ▶ Rekomandimi nr. 11 i Politikës së Përgjithshme të ECRI-t thotë se një incident racist është “çdo incident që perceptohet si racist nga viktima ose çdo person tjetër”.
- ▶ Shembuj: *Paketova dhe të tjerë kundër Bullgarisë* (2022) – Familjet rome u detyruan të largoheshin nga shtëpitë e tyre për shkak të demonstratave raciste.
- ▶ *Burlya dhe të tjerë kundër Ukrainës* (2018) – Individë romë raportuan se ishin larguar nga shtëpitë e tyre për shkak të kërcënimeve raciste dhe dhunës nga turma.

Shënime për folësin

- ▶ Policia duhet të marrë gjithmonë parasysh perceptimin e viktimës kur bën vlerësimin e motivimit të paragjykitimit.
- ▶ Edhe nëse nuk gjenden prova të drejtpërdrejta të paragjykitimit, duhet të shqyrtohet konteksti i krimit.

Diapozitivi 9 – Treguesit e paragjykitimit: komentet ose grafiti raciste

Pika kryesore

- ▶ A kishte komente, deklarata me shkrim, gjeste ose grafitë që tregonin paragjykim?
- ▶ Kjo përfshin fyerje raciste kundër romëve, përdorime figurative negative, stereotipe dhe paragjyqime.
- ▶ Shembuj: *Stoica kundër Rumanisë* (2008) – Oficerët e policisë përdorin fyerje raciste ndërsa sulmojnë një burrë rom.
- ▶ *Petropoulou-Tsakiris kundër Greqisë* (2007) – Autoritetet nuk morën parasysh fyerjet raciste kundër romëve në çështje të brutalitetit të policisë.
- ▶ *Lingurar kundër Rumanisë* (2019) – Oficerët përdorën fyerje raciste gjatë bastisjeve në vendbanimet rome.

Shënime për folësin

- ▶ Fyerjet raciste janë një tregues i fortë i paragjyqimeve dhe duhet të regjistrohen gjithmonë në hetimet e krimeve të urrejtjes.

Diapozitivi 10 – Treguesit e paragjykitimit: vendet e shenjësuar

Pika kryesore

- ▶ A është kryer krimi në një lagje, vendbanim, vend kulturor apo vend tjetër të rëndësishëm rom?
- ▶ Shembuj: *R.B. kundër Hungarisë* (2016) – Një lagje rome iu nënshtrua marshimeve kundër romëve dhe kërcënimeve të drejtpërdrejta.
- ▶ Selia e organizatës joqeveritare rome Amalipe në Bullgari u vandalizua. Në ndërtesë u shkruan slogane raciste dhe kundër romëve.

Shënime për folësin

- ▶ Krimet e urrejtjes zakonisht shenjëstrojnë vende simbolike për të frikësuar një komunitet të tërë.

Diapozitivi 11 – Treguesit e paragjykitimit: Prejardhja/historiku i të dyshuarit

Pika kryesore

- ▶ A është i dyshuari anëtar i një grupi etnik ose racor të ndryshëm nga viktima?
- ▶ A i përket i dyshuari ndonjë grupi urrejtjeje apo lëvizjeje ekstremiste?
- ▶ Shembuj: *Šečić kundër Kroacisë* (2007) – Personat që sulmuan një burrë rom ishin pjesë e një grupi të ekstremit të djathtë të njohur për krime urrejtjeje.
- ▶ *Király dhe Dömötör kundër Hungarisë* (2017) – Tubimet në shkallë të gjerë kundër romëve të organizuara nga grupet e ekstremit të djathtë çuan në kërcënime të koordinuara të komuniteteve rome.
- ▶ *Vona kundër Hungarisë* (2013) – Gjykata Evropiane vendosi që marshimet paramilitare kundër komuniteteve rome ishin akte të kërcënimit racist në shkallë të gjerë.

Shënime për folësin

- ▶ Nëse një i dyshuar ka përkatësi ekstremiste, kjo duhet të shënohet si një tregues i mundshëm paragjyqimi.

Diapozitivi 12 – Treguesit e paragjykitimit: simbolet e urrejtjes dhe konteksti politik

Pika kryesore

- ▶ A u gjetën simbole urrejtjeje (simbole naziste, shenja të Ku Klux Klanit, kryqe kelte) në vendin e krimit?
- ▶ A ndodhi incidenti në mes të retorikës politike kundër romëve?
- ▶ Shembuj: *Alković kundër Malit të Zi* (2017) – Mesazhe raciste u shkruan në shtëpinë e një familjeje rome, duke e shtyrë familjen që të largohej nga lagjja.
- ▶ *Vona kundër Hungarisë* (2013) – Gjuha e urrejtjes dhe retorika e ekstremit të djathtë gjatë periudhave zgjedhore kontribuan për rritjen e dhunës kundër romëve.

Shënime për folësin

- ▶ Krimet e urrejtjes shpesh përshkallëzohen në mjedise të ngarkuara politikisht ku romët bëhen kurban.

Diapozitivi 13 – Treguesit e paragjykitimit: të tjerë

Pika kryesore

- ▶ A mund të identifikohet lehtësisht viktima si rom ose udhëtar?
- ▶ Mënyra e veshjes, gjuha, pamja tradicionale.

- ▶ A ka ndonjë motiv tjetër të qartë? Mungesa e një motivi tjetër forcon tezën e paragjyimit.

Shënime për folësin

- ▶ Nëse një viktimë identifikohet lehtë si rom ose udhëtar, kjo mund të konsiderohet si pjesë e hetimit.

Diapozitivi 14 – Mbështetja dhe mbrojtja e viktimave

Pika kryesore

- ▶ Viktimat e krimeve të urrejtjes kërkojnë vlerësime të individualizuara të rrezikut dhe mbrojtje.
- ▶ Krimi i urrejtjes shkakton trauma të rënda dhe viktimizim dytësor.
- ▶ Gratë rome, romët me aftësi të kufizuara dhe lezbiket, gejt, biseksualët, transgjinjorët, queer dhe të tjerë (LGBTQ+). Romët përballen me diskriminim të shumëfishtë.
- ▶ Policia duhet të sigurohet që viktimat të kenë qasje në shërbimet mbështetëse.

Shënime për folësin

- ▶ Mbivendosjet e sektorëve kanë rëndësi – disa viktima përballen me cenueshmëri të shumëfishta.
- ▶ Policia duhet të sigurojë mbrojtjen e viktimave dhe të parandalojë hakmarrjen.

Diapozitivi 15 – Trajtimi i profilizimit racor

Pika kryesore

- ▶ ECRI e përcakton profilizimin racor si përdorim të pajustificuar të etnisë nga policia.
- ▶ Romët ndalohen, kontrollohen dhe bastisen në mënyrë jo proporcionale nga policia.
- ▶ Profilizimi cenon besimin dhe i dekurajon romët të kërkojnë mbrojtje nga policia.

Shënime për folësin

- ▶ Profilizimi racor minon besimin midis policisë dhe komuniteteve.
- ▶ Zyrtarët duhet të trajnohen për të shmangur praktikatat diskriminuese.

Diapozitivi 16 – Inkurajimi i raportimit të krimeve të urrejtjes

Pika kryesore

- ▶ Shumë romë dhe udhëtarë nuk i raportojnë krimet e urrejtjes sepse nuk i besojnë policisë ose kanë frikë prej saj.
- ▶ Zgjidhjet përfshijnë:
 - mundësi raportimi anonim (linja telefonike, formularë online);
 - raportim nga palë të treta përmes organizatave joqeveritare;
 - nisma për angazhimin e komunitetit.

Shënime për folësin

- ▶ Inkurajimi i viktimave për të raportuar kërkon rritjen e besimit përmes trajtimit të drejtë dhe mekanizmave të aksesueshëm të raportimit.

Diapozitivi 17 – Konteksti kombëtar ligjor dhe i politikave (të shtohet nga trajnerët)

Pika kryesore

- ▶ Ligjet kombëtare për krimet e urrejtjes dhe përkufizimet ligjore.
- ▶ Politikat kombëtare të policisë dhe udhëzimet lidhur me trajnimin mbi krimet e urrejtjes.
- ▶ Të dhëna kombëtare mbi krimet e urrejtjes kundër romëve dhe udhëtarëve.

Diapozitivi 18 – Përfundime dhe mesazhet kryesore

Pika kryesore

- ▶ Policia duhet të hetojë plotësisht motivet raciste në rastet e krimeve të dhunshme.
- ▶ Mosmarrja parasysh e motivimit të paragjyimit shkel detyrimet për të drejtat e njeriut.
- ▶ Treguesit e paragjyimeve duhet të ndiqen në mënyrë aktive.
- ▶ Ndërtimi i besimit me komunitetet rome kërkon policim të drejtë dhe angazhim proaktiv.

Shënime për folësin

- ▶ Policimi efektiv kërkon llogaridhënie, drejtësi dhe besim.
- ▶ Sigurimi i përgjigjes së duhur ndaj krimeve të urrejtjes është me vlerë për policinë dhe forcon sigurinë publike.

RRËNJËT E ANTICIGANIZMIT MODELE DIAPOZITIVËSH

UDHËZIME PËR TRAJNERËT

Ky prezantim mund të përdoret dhe të përshtatet së bashku me prezantimin kryesor të trajnimit për të prezantuar temën e përgjithshme. Diapozitivët duhet të përdoret përpara se të diskutohen hetimet moderne të krimeve të urrejtjes dhe treguesit e paragjytimeve. Trajnerët duhet t'i inkurajojnë pjesëmarrësit të lidhin diskriminimin historik me sfidat aktuale të policisë. Inkurajoni oficerët të reflektojnë mbi shembujt lokalë të racizmit institucional dhe tendencat e krimeve të urrejtjes.

Përmbajtja e prezantimit bazohet në raportin me titull "Anticiganizmi: shkaqet, përhapja, pasojat, përgjigjet e mundshme" të ndërmarrë nën drejtimin e Komitetit të Ekspertëve të Këshillit të Evropës për Çështjet e Romëve dhe Udhëtarëve, [Rezolutës 2523 \(2023\)](#) të Asamblesë Parlamentare dhe [raportit](#) të saj përkatës mbi racizmin institucional të autoriteteve të zbatimit të ligjit kundër romëve dhe udhëtarëve.

Diapozitivi 1 – Rrënjët e anticiganizmit

Pika kryesore

- ▶ Përrjashtimi historik, perceptimet për të huajt pa shtetësi, përrjashtimi ligjor dhe social.
- ▶ Stigmatizimi fetar dhe kulturor. Mitet e krishtera i paraqitnin romët si mëkatarë ose persona të mallkuar, duke përrforcuar paragjykimet e thella. Romët u skllavëruan në Evropën Lindore.
- ▶ Klasifikimi racor dhe racizmi "shkencor". Gjatë shekujve 18 dhe 19, "shkenca e racës" i përshkroi në mënyrë të gabuar romët si kriminelë dhe inferiorë. Politikat e eugjenikës çuan në sterilizim të detyruar, segregim dhe gjenocid.
- ▶ Stereotipet koloniale dhe miti i "ciganëve": romët u romantizuan si ekzotikë, por edhe të rrezikshëm, duke justifikuar diskriminimin ligjor.

Diapozitivi 2 – Shkalla dhe format e dhunës kundër romëve

Pika kryesore

- ▶ Manifestimet e anticiganizmit: krime urrejtjeje, diskriminim, segregim në shkolla, dhunë policore, dëbime me forcë dhe sulme turmash.
- ▶ Diskriminimi strukturor: romët përballen me përrjashtim sa i takon strehimit, arsimit dhe punësimit.

- ▶ Mohimi dhe shtrembërimi i Holokaustit të romëve: mospranimi i padrejtësive historike përrforcon përrjashtimin bashkëkohor.
- ▶ Bashkëpunimi dhe pandëshkueshmëria e shtetit: dështimet e policisë i inkurajojnë autorët e dhunës kundër romëve.

Diapozitivi 3 – Brutaliteti policor dhe përrdorimi i tepërt i forcës

Pika kryesore

- ▶ Raste të dokumentuara: Vendime të Gjykatës Evropiane kundër Bullgarisë, Greqisë, Hungarisë, Maqedonisë së Veriut, Rumanisë dhe Sllovakisë.
- ▶ Dhuna që përrfundon në vdekje: raste të shumta ku brutaliteti policor çoi në viktima.
- ▶ Dështimi i hetimeve: pandëshkueshmëria sistematike për trajtimin e dhunës policore kundër romëve.

Shënime për folësin

- ▶ Diskutoni konstatimet e Gjykatës Evropiane mbi përrdorimin e tepërt të forcës, duke përrfshirë rastet ku individë romë kanë vdekur për shkak të veprimeve të policisë.
- ▶ Theksoni çështjen *Nachova dhe të tjerë kundër Bullgarisë*, ku Gjykata Evropiane konstatoi që autoritetet dështuan të hetonin motivet raciste në vrasjet e policisë.
- ▶ Shpjegoni se pandëshkueshmëria nxit kulturën e dhunës, pasi autorët nuk presin pasojat.

Diapozitivi 4 – Bastisjet ndaj vendbanimeve rome

Pika kryesore

- ▶ Bastisjet e dhunshme policore: Komunitetet rome shpesh shënjestrohen me pretekste të rreme.
- ▶ Ndikimi: trauma, shkatërrimi i pronës, zhvendosja e detyruar.
- ▶ Konstatimet e Gjykatës Evropiane: bastisjet justifikohen nëpërrmjet stereotipeve racore dhe fajësimit politik.
- ▶ Dështimi i mbrojtjes shtetërore: policia nuk parandalon sulmet e turmave kundër romëve.

Shënime për folësin

- ▶ Përrshkruani çështje të tilla si *Lingurar kundër Rumanisë*, ku Gjykata Evropiane konstatoi se bastisjet policore ishin të motivuara nga racizmi.

- ▶ Shpjegoni se bastisjet shpesh justifikohen nga narrativa raciste, duke i cilësuar romët si kriminelë.
- ▶ Theksoni çështjet kur policia dështoi të ndërhynte kundër turmave të dhunshme që sulmuan vendbanimet rome.

Diapozitivi 5 – Profilizimi etnik dhe ndalimet e policisë

Pika kryesore

- ▶ Shënjestrimi i shpeshtë i romëve dhe udhëtarëve gjatë kontrolleve rutinë.
- ▶ Profilizimi racor: policia ndalon, kontrollon dhe merr në pyetje romët në mënyrë jo proporcionale.
- ▶ Kriminalizimi i varfërisë: lypja dhe strehimi informal trajtohen si krime.
- ▶ Ndikimi: përçmim, mungesë besimi dhe frikë nga policia.

Shënime për folësin

- ▶ Jepni përkufizimin e profilizimit etnik: përdorimi i etnisë për kontrollin, mbikëqyrjen ose hetime pa justifikim objektiv.
- ▶ Citoni Rekomandimin nr. 11 të Politikës së Përgjithshme të ECRI-t kundër profilizimit racor.
- ▶ Përdorni Rezolutën 2523 të Asamblesë Parlamentare: kontrollet sistematike mbi romët rrisin mosbesimin ndaj policisë.

Diapozitivi 6 – Krimi i urrejtjes dhe krimi i urrejtjes politike kundër romëve

Pika kryesore

- ▶ Krimet e urrejtjes kundër romëve janë gjerësisht të përhapura, por pak të raportuara. Romët kanë frikë nga hakmarrja dhe mosveprimi i policisë, duke çuar në nivele të ulëta raportimi.
- ▶ Sulme të dhunshme nga qytetarët ndaj komuniteteve rome dhe udhëtarëve. Ndërhyrje e pamjaftueshme e policisë për të parandaluar ose ndaluar sulmet.
- ▶ Diskursi politik i ekstremit të djathtë nxit krimet e urrejtjes. Politikanët dhe media përhapin narrativa kundër romëve, duke i paraqitur romët si kriminelë ose parazitë.
- ▶ Gjuha e urrejtjes në mediat sociale përshkallëzon dhunën në botën reale. Grupet dhe ekstremistët e “djathtë ekstremë” sulmojnë komunitetet rome.

Diapozitivi 7 – Dëbimet me forcë dhe diskriminimi për strehim

Pika kryesore

- ▶ Dëbimet me forcë si një formë e diskriminimit sistemik. Romët dëbohen pa strehim alternativ, duke çuar në mungesë strehimi dhe përjashtim social.
- ▶ Rregulloret bashkiake justifikojnë ndarjen dhe zhvendosjen. Romët janë të izoluar në familje të varfra, zona të margjinalizuara,

shpesh në geto ose vendbanime informale. Planifikimi diskriminues urban i mban romët në varfëri dhe të cenusëm ndaj sulmeve.

- ▶ Roli i policisë në dëbimet me forcë. Policia shpesh kryen dëbime, duke e gërryer më tej besimin e romëve tek autoritetet.

Diapozitivi 8 – Aksesi në drejtësi

Pika kryesore

- ▶ Raportimi i pamjaftueshëm i krimeve të urrejtjes: Romët kanë frikë nga hakmarrja dhe mosveprimi i policisë.
- ▶ Vendimet e Gjykatës Evropiane: shtetet duhet të hetojnë motivet e paragjyqimeve në krimet e urrejtjes.
- ▶ Pengesat ligjore: Romët përballen me diskriminim brenda sistemeve gjyqësore.
- ▶ Rekomandime: përmirësimi i ndihmës ligjore, mbështetja e viktimave dhe trajnimi për prokurorët.

Shënime për folësin

- ▶ Shpjegoni që jurisprudenca e Gjykatës Evropiane kërkon që policia të zbulojë motivet raciste në krimet e urrejtjes.
- ▶ Referojuni çështjes *Šečić kundër Kroacisë*, ku Gjykata Evropiane konstatoi se nuk ishin hetuar motivet raciste në një sulm kundër një viktime rome.
- ▶ Theksoni rëndësinë e treguesve të paragjyqimeve për identifikimin e krimeve të urrejtjes.

Diapozitivi 9 – Praktika dhe zgjidhje të mira

Pika kryesore

- ▶ Mbledhja e të dhënave: thelbësore për ndjekjen e tendencave të abuzimit policor dhe krimeve të urrejtjes.
- ▶ Mekanizma të pavarur ankimi: sigurojnë llogaridhënie për sjelljen e keqe të policisë.
- ▶ Trajnimi: policia duhet të trajnohet për treguesit e paragjyqimeve dhe njohjen e krimeve të urrejtjes.
- ▶ Dialogu dhe rritja e besimit: përfshirja e komuniteteve rome në strategjitë e policimit.

Shënime për folësin

- ▶ Theksoni, aty ku është e përshtatshme, [projektet](#) ose veprimtaritë për trajnimin e policisë mbi diskriminimin e komuniteteve rome.
- ▶ Diskutoni se si trajnimet mbi ndërgjegjësimin kulturor ndihmojnë për luftimin e anticiganizmit.

Diapozitivi 10 – Përfundime dhe mesazhe kryesore

Pika kryesore

- ▶ Racizmi institucional duhet të njihet si fenomen dhe duhet të trajtohet. Hetimet e pavarura janë të nevojshme për llogaridhënie të policisë.

- ▶ Hetimet e krimeve të urrejtjes duhet të zbulojnë motivet e paragjykrimeve. Rritja e besimit të komunitetit rom është thelbësor për një policim më të mirë.

Shënime për folësin

- ▶ Bëni një përmbledhje të rëndësisë së njohjes dhe trajtimit të diskriminimit sistemik.

- ▶ Përforconi nevojën për hetime të dhura të krimeve të urrejtjes.
- ▶ Theksoni rëndësinë e trajnimit të vazhdueshëm të policisë dhe masave për rritjen e besimit.

SHËNIME DHE KËSHILLA PËR TRAJNERËT

TRAJNIME QË MARRIN PARASYSH TRAUMËN

Kur trajtoni çështje të ndjeshme, të tilla si dhuna ndaj komuniteteve rome, është thelbësore të nxitet një mjedis mësimor respektues dhe efektiv. Është e rekomandueshme që trajnimet e policisë të marrin parasysh traumën e pësuar. Kjo qasje jo vetëm që njeh traumat e mundshme të përjetuara nga pjesëmarrësit, por gjithashtu siguron që metodat e trajnimit të mos shkaktojnë dëm pa dashje. Më poshtë jepen disa këshilla praktike për trajnerët.

Krijoni një mjedis të sigurt të të nxënit: Përcaktoni udhëzime të qarta që promovojnë respekt, konfidencialitet dhe empati gjatë seancave të trajnimit. Sigurohuni që të gjithë pjesëmarrësit të ndihen të sigurt dhe të mbështetur, duke pranuar që disa mund të kenë përvoja personale në lidhje me temat e trajnimit.

Përdorni materiale të pranueshme në aspektin kulturor: Zhvilloni materiale trajnimi që respektojnë kulturën rome dhe që janë gjithëpërfshirëse. Shmangni stereotipet dhe sigurohuni që skenarët, të tilla si lojërat me role, të jenë realiste dhe të mos përmbajnë paragjykime. Kjo ndjeshmëri ndihmon për parandalimin e rritraumatizimit dhe nxit një mjedis më gjithëpërfshirës.

Ofroni opsione për veprimtaritë sensitive ku pjesëmarrësit mund të zgjedhin të mos marrin pjesë: Bëjeni të qartë se skenarët e lojërave me role që përfaqësojnë dhunë ose diskriminim mund të shkaktojnë reagime traumatike.

Jepuni pjesëmarrësve mundësinë për të vëzhguar në vend që të marrin pjesë aktivisht në këto veprimtari, duke u siguruar që mospjesëmarrja e tyre të mos çojë në gjykim ose pasoja negative.

Jepni informime të plota pas ushtrimeve me role: pas zhvillimit të skenarëve të lojërave me role, realizoni seanca diskutimi ku pjesëmarrësit mund të shprehin ndjenjat e tyre, të diskutojnë përvojat e tyre dhe të përpunojnë çdo emocion që ka lindur. Kjo praktikë ndihmon për zbutjen e traumave të mundshme dhe përforcon të nxënit.

Ofroni akses në burimet mbështetëse: Sigurohuni që pjesëmarrësit të jenë të informuar lidhur me shërbimet mbështetëse të disponueshme, nëse ato janë të disponueshme, të tilla si këshillimi ose grupet e mbështetjes nga bashkëmoshatarët, nëse ata kanë nevojë për ndihmë për përpunimin e emocioneve të shkaktuara gjatë trajnimit. Mbështetja e disponueshme nënvizon rëndësinë e shëndetit mendor dhe të mirëqenies. Përmes integritit të këtyre praktikave të bazuara në trauma, trajnerët mund të krijojnë një mjedis mësimor që është respektues, mbështetës dhe efektiv.

Kjo qasje duhet të çojë gjithashtu në rritjen e kapaciteteve të oficerëve të policisë për t'u angazhuar në mënyrë empatike dhe profesionale me të gjitha komunitetet.

KONVENTA EVROPIANE DHE GJYKATA EVROPIANE E TË DREJTAVE TË NJERIUT

Manuali për oficerët e policisë në lidhje me standardet e Këshillit të Evropës mbi krimet me motive racore dhe mosdiskriminimin që përqendrohen te romët dhe udhëtarët nxjerr në pah disa aspekte të rëndësishme kur diskutohen standardet përkatëse për policinë.

Çdokush, përfshirë oficerët e policisë, që mendon se është personalisht dhe drejtpërdrejt viktimë e një shkeljeje të një ose më shumë të drejtave të tyre në bazë të Konventës Evropiane, mund të paraqesë një ankesë në Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut.

Në kontekstin e Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, oficerët e policisë kanë të drejtë të mbrohen në situata të rrezikshme dhe të kenë në dispozicion pajisjet, trajnimin dhe burimet e nevojshme.

Nëse një oficer policie duhet të dalë në gjyq në një proces penal për veprime të kryera si zyrtar, zbatohen të gjitha standardet e gjykimit të drejtë.

Duhet të sigurohet një pritshmëri e arsyeshme për privatësi në vendin e punës për oficerët e policisë, si dhe mbrojtje nga diskriminimi në lidhje me rekrutimin, kushtet e punës, ngritjet në detyrë, pagat e barabarta, shkarkimin nga puna ose ngacmimin.

Duhet të vendosen orare pune dhe periudha pushimi të arsyeshme, si dhe shpërblime dhe rregullore shëndetësore të përshtatshme; duhet të sigurohen raporte mjekësore dhe siguracion invaliditeti në lidhje me aksidentet në punë, si dhe masa të tjera të sigurimeve shoqërore (leje lindje, përgjegjësi për kujdesin ndaj fëmijëve, etj.)

Shumë oficerë policie kanë fituar çështje para Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (kryesisht të lidhura me çështje të pagave dhe mosmarrëveshje të tjera pune).

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut është plotësisht e vetëdijshme për vështirësitë (dhe rreziqet) me të cilat përballet policia çdo ditë dhe i merr ato parasysh kur shqyrton akuzat për sjellje të papërshtatshme policore.

Për detaje mbi çështjet e referuara në Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut nga oficerët e policisë, shih [Manualin për oficerët e policisë](#), faqet 43-45. Një burim tjetër i rëndësishëm për trajnerët është "Manuali për edukimin policor mbi barazinë dhe mosdiskriminimin", i cili është i përkthyer në gjuhë të ndryshme.

Divizioni i Romëve dhe Udhëtarëve i Këshillit të Evropës mbështet qeveritë e shteteve anëtare për hartimin dhe zbatimin e ligjeve, politikave, programeve dhe masave, në mënyrë që të sigurojë zbatimin efektiv të standardeve të të drejtave të njeriut të Këshillit të Evropës dhe që ato të jenë vërtet të dobishme për romët dhe udhëtarët, përfshirë edhe në marrëdhëniet me policinë.

Një aspekt kritik i trajnimit të zyrtarëve të policisë për të trajtuar krimet me motive racore kundër romëve është sigurimi i një qasje sistematike ndaj zhvillimit profesional. Një zgjidhje e mundshme do të ishte integrimi i standardeve përkatëse të Këshillit të Evropës dhe jurisprudencës së Gjykatës Evropiane në kurrikulat e institucioneve të trajnimit fillestar ose të trajnimit vazhdues të policisë.

Këto fletë informacioni janë hartuar për të ndihmuar profesorët dhe trajnerët e policisë që të përfshijnë standardet e Këshillit të Evropës mbi krimet me motive racore kundër romëve në programet ekzistuese të trajnimit që ofrohen nga policia dhe institucionet arsimore (akademitë e policisë, shkollat e policisë).

AL

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizata kryesore për të drejtat e njeriut në kontinent. Në të bëjnë pjesë 46 shtete anëtare, duke përfshirë të gjitha shtetet anëtare të Bashkimit Evropian.

Të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, dokument i cili është hartuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut mbikëqyr zbatimin e Konventës nga shtetet anëtare.